

Čís. 13088.

Vyrovnání pohledávek a závazků vzniklých v korunách rakousko-uherských mezi dlužníky československými a cizími.

Bylo-li v roce 1923 placeno na závazky podléhající soupisu, které k soupisu přihlášeny nebyly, nebyl placen nedluh a nemá místa kondikce ve smyslu § 1431 obč. zák.

Plátce nemůže ani ze záповědi placení a právních jednání stanovené v § 6 odst. 3 zákona č. 207/22 a v § 9 nařízení č. 265/22 dovůzovati nárok na vrácení toho, co platil.

Ustanoveními třetího dodatečného zápisu (č. 117/29) o zániku pokud se týče o poměrném uspokojení pohledávek a závazků, které soupisu podléhaly a u žádného z obou míst přihlášeny nebyly, nebyly dotčeny platy zatím již konané.

(Rozh. ze dne 7. prosince 1933, Rv I 1027/32.)

Na velkostatku S. v Čechách vázly pro žalovanou banku pohledávky dohromady Kč 1,735.571.40, které vznikly před 26. únorem 1919. Vlastníkem těchto nemovitostí byl dne 26. února 1919 a 15. září 1922 Jindřich C. Na tyto dluhy obdržela žalovaná banka roku 1923 celkem 1,706.800.— Kč v zástavních listech a 68.214.85 Kč v hotovosti. Žalobou, o níž tu jde, domáhal se Arnošt L., jako postupník Jindřicha C-a na žalované bance vrácení polovice cenných papírů a zaplacené hotovosti a odůvodnil žalobní nárok t a k t o: Jindřich C. měl dne 26. února 1919 odtud až posud stále bydliště v K. v Rakousku a, ježto šlo o peněžní pohledávky soukromoprávní, které vznikly v rakousko-uherských korunách před 26. únorem 1919 a dne 15. září 1922 ještě trvaly, podléhaly tyto hypotekární pohledávky nařízení vlády republiky Československé ze dne 7. srpna 1922 č. 265 sb. z. a n. o soupisu pohledávek a závazků vzniklých v korunách rakousko-uherských mezi věřiteli československými a rakouskými a zákazu soukromé úpravy těchto právních poměrů. Na tyto dluhy bylo však proti tomuto zákazu zaplacen Jarošímem F-em, generálním zmocněncem Jindřicha C-a, prostřednictvím zemské banky a z části též správou velkostatku v S. v zástavních listech 1,706.800 Kč a 68.214 Kč hotově. Tyto platy jsou podle § 9 vládního nařízení neplatné, a jest proto žalovaná strana povinna přijaté peníze s 15% úrokem vrátiti C-ovi. Tyto hypotekární závazky nebyly žalovanou bankou ke clearingu vůbec přihlášeny a Jindřichem C-em opožděně t. j. až po uplynutí lhůty stanovené článkem 26 odst. I dohody mezi republikou Československou a Rakouskou ze dne 18. června 1924 č. 60 sb. z. a n. z roku 1926. Opoždění přihlášky C-ovy bylo vídeňským zúčtovacím úřadem uznáno omluvitelným, a jde tedy o dluh, spadající pod čl. I. odst. I a III dodatečného zápisu k čl. rak. dohodě ohledně starých korun č. 117 sb. z. a n. 1929. Opoždění přihlášky C-ovy jest omluvitelné, se strany žalované banky však omluvitelné není, avšak žalobce vychází se stanoviska, že jest opoždění omluvitelné i u žalované banky, že dle toho měla by žalovaná banka dostati od C-a za každou rakousko-uherskou korunu půl koruny československé, kte-

rážto vzájemná pohledávka se sráží z pohledávky C-ovy a z toho pak vyplývá žalobní návrh. Oba nižší soudy uznaly podle žaloby, odvolací soud z těchto důvodů: Jisto jest především, že hypotekární pohledávky žalované strany, o něž jde, podléhaly soupisu ve smyslu vl. nař. čís. 265/1922, že pohledávky (dluhy) ty však ani tou ani onou stranou včas přihlášeny nebyly, a že dodatečná opožděně podaná přihláška C-ova nebyla ve smyslu čl. 26. úmluvy československo-rakouské čís. 60/1926 oběma zúčtovacími místy uznána za omluvitelnou, takže se podle čl. I. cit. zápisu čís. 117/29 již na ně nevztahuje řízení podle oddílu V. úmluvy čís. 60/26 a že podle § 9 nař. čís. 265/1922 byly platy vykonané k zapravení těchto dluhů po 15. září 1922 t. j. během roku 1923 prostřednictvím Zemské banky na účet C-ův neplatné. To znamená, že platy ty neměly význam placení ve smyslu § 1412 obč. zák., že nepřivodily zrušení závazku dlužníkovy a že dlužník mohl býti po případě přidržen k novému placení finančními úřady, kdyby sporné pohledávky byly bývaly prohlášeny ve smyslu § 8 nař. čís. 265/1922 za propadlé ve prospěch státu, nebo zúčtovacím místem t. j. Československým zúčtovacím ústavem v Praze ve smyslu oddílu V. úmluvy č. 60/1926, kdyby byly bývaly splněny předpoklady čl. 26 této úmluvy. Důsledkem toho měl ovšem dlužník podle § 1431 obč. zák. nárok na vrácení toho, co indebite žalované straně tehdy platil, a na co žalovaná strana neměla právo, a jde nyní jen ještě o otázku, zda dlužník, pokud se týče jeho postupník má tento nárok ještě dnes t. j. v době vynesení rozsudku. Kdyby ve smyslu čl. II. třetího dodatečného zápisu k přísl. úmluvě čís. 117/29 pohledávky žalované strany byly zcela zanikly, nebylo by zajisté o tom pochybnosti, že tento nárok na vrácení toho, co svého času indebite bylo placeno, ještě i dnes trvá, neboť pak po zániku své pohledávky žalovaná strana neměla by právního důvodu, by podržela, co jí bylo placeno, a byla by na dlužníkův úkor zřejmě obohacena. Tvrdí-li se však, že pohledávky ty v důsledku omluvitelnosti nepodání přihlášek nezanikly a dále trvají ať již zcela nebo aspoň polovicí ve smyslu odst. I. lit. a) pokud se týče b) cit. čl. II. a že má t. č. žalovaná strana právo požadovati jich zaplacení, jest především zjistiti, co je na tom pravdy. Podle shora citovaného ustanovení a dalších čl. III. a V. třetího dodatečného zápisu čís. 117/29 závisí jsoucnost sporných hypotečních dluhů po případě pohledávek na tom, zda soud uzná opoždění (opomenutí) soupisové přihlášky za omluvitelné, a to jen na straně věřitele nebo současně i na straně dlužníka; podle toho zůstane pohledávka po případě dluh v onom případě existentní v plné výši, v tomto případě jen co do polovice. Žalobce přiznává sice v tomto sporu bez prejudice omluvitelnost i na straně žalované věřitelky, avšak to nezáleží nikterak na jeho blahovůli a je věcí soudu, by o tom sám rozhodl a prejudicielní tuto otázku předem rozhodl, neboť kdyby omluvitelnost na straně žalované věřitelky dána nebyla, šlo by o případ již shora zmíněný, t. j. o zánik pohledávky (dluhu) a nebylo by se třeba dále námitkami strany žalované vůbec zabývat. A v tomto bodu souhlasí odvolací soud s názorem prvního soudu, že tu jest omluvitelnost na straně obou. U strany žalované jako věřitelky padá tu, nehledíc ani k nejistotě panující svého času o tom, zda C. jako dlužník v den 26. února 1919 měl své řádné

bydliště v Rakousku či v S. v Čechách po případě na místech obou a zda jde vůbec o pohledávky ve staré měně — otázky to, o nichž i u soudu bylo různě rozhodováno — na váhu, že, jak zjištěno přílohou 3, Československý zúčtovací ústav, jenž podle § 7 nař. čís. 265/22 výhradně byl povolán k rozhodování o tom, podléhá-li pohledávka soupisu, na dotaz žalované strany ještě ve lhůtě prohlásil, že sporné hypotekární pohledávky soupisu nepodléhají. Tím se octla žalovaná strana úplně mimo každý závazek a nepotřebovala se zajistě o tuto věc blíže starati. Avšak v tom případě jest po právu a spravedlnosti přiznati i dlužníku C-ovi, že nebyl ovšem ani on povinen k soupisu, an kompetentní zúčtovací ústav prohlásil dluhy za soupisu nepodléhající, byť i o tomto rozhodnutí sám nevěděl, a nad to u něho k omluvitelnosti přispívají i skutečnosti již prvním soudem v napadeném rozsudku zdůrazněné a nejsou jí na závadu ani okolnosti odvoláním vyzdvihované, neboť, uvedl-li ho F. v omyl tvrzením, že dohoda se Státním pozemkovým úřadem je již na jaře 1922 hotova, ač tomu tak ve skutečnosti ještě nebylo, a neupozornili-li ho na ohlašovací povinnost ani jeho právní zástupci, na něž přece mohl spoléhati, byl by omluvitelným i v tom případě, že tyto jeho zástupce stihá vina v tom směru, ježto tu nejde o právní dosah jejich činů, právě tak jako ne o neomluvitelnost neznalosti zákona ve smyslu právním, nýbrž o fakt, zda opomenutí lze s hlediska čistě lidského omluviti čili nic. Jsou-li tedy obě strany omluvitelné, trvají sporné pohledávky žalované strany po právu jen co do polovice a zanikly druhou polovicí. V tom případě drží však žalovaná strana platy co do zaniklé polovice ještě i dnes neprávem, a jest tedy ve smyslu § 1431 obč. zák. povinna je v této výši vrátiti. Ježto se žalobce jako postupník původního dlužníka domáhá žalobou vrácení právě jen této jedné polovice, nade vši pochybnost indebite nejen jím svého času placenou, nýbrž i dnes žalovanou bezdůvodně ještě drženou, odsoudil první soud žalovanou stranu právem k jejímu vrácení a není vůbec již třeba zabývat se otázkou případné konvalidace původně neplatných, protože § 9 nař. čís. 265/22 odporujících platů, ani otázkou, zda a pokud mohla by se žalovaná strana brániti proti nároku na vrácení indebita vedle neuplatněné kompensace i poukazem na to, že v době vydaného rozsudku měla již právo na plnění, ježto byla jí čl. II. zápisu čís. 117/29 vrácena plná dispozice spornými pohledávkami a že tedy platy jí svého času proti-zákonně poskytnuté drží nyní již po právu.

N e j v ý š š í s o u d žalobu zamítl.

D ů v o d y :

Ani zákonem ze dne 30. června 1922 čís. 207 sb. z. a n. (§ 8 odst. 4), ani prováděcím nařízením ze dne 7. srpna 1922 čís. 265 sb. z. a n. (§ 8 odst. 1) nebyly dotčeny existence a rozsah závazků, které sice podléhaly soupisu, avšak k soupisu přihlášeny nebyly, naopak bylo stanoveno, že závazky takové nezanikají, i když vzájemnou dohodou byly uhrazeny. Bylo-li tedy po 15. září 1922 na takové závazky placeno, nebylo placeno indebite, nebyl placen nedluh, nýbrž bylo placeno na trvající pohledávku, k umoření trvajícího závazku. Není zde tedy kondikce

ve smyslu § 1431 obč. zák., protože ani v osobách oprávněného a dlužníka tehdy žádná změna nenastala. Je sice pravda, že ve zmíněných předpisech byl stanoven zákaz placení (§ 6, odst. (3) zák. čís. 207/22 a § 9 nař. čís. 265/22; předpisy § 46 úmluvy čís. 60/26 nepřicházejí pro platy konané roku 1923 v úvahu). Než žalobce nemůže nic dovozovati ani z tohoto zákazu ani z ustanovení, že všechna právní jednání ohledně takových pohledávek a závazků jsou neplatná, protože tyto zápovědi vydány byly proto, by proti státu nebyl zmařen účel, jemuž mělo sloužiti soupisové řízení, a by nebylo rušeno vyrovnání právních nároků a závazků v zákoně čís. 207/22 poznačených. Ani placení ani jiná transakce nemohla býti na úkor státu, nemohla nabýti účinnosti proti němu. Omezení tato nebyla však stanovena v zájmu zúčastněných osob, jejichž zájmy byly chráněny zúčtovacím řízením, jehož se mohly zúčastniti. Jisto je tedy, že závazek dlužníkův proti státu nezanikl ani placením (z roku 1923) a stát byl by mohl i přes to použití práva na propadnutí pohledávky ve smyslu § 8 nař. 265/22, když věřitelka v tomto případě k přihlášce v tuzemsku povinná této nové povinnosti neučinila zadost. Ani ze zápovědi placení a právních jednání nemůže tedy žalobce dovozovati nárok na vrácení zaplacených částek. Zvláště však nemůže tak činiti po úpravě, k níž došlo třetím dodatečným zápisem čís. 117/29. Tu teprve byly stanoveny účinky toho, že pohledávky a závazky, které sice soupisu podléhaly, u žádného z obou míst přihlášeny nebyly. Především (článek I.) bylo stanoveno, že o závazcích těch neplatí řízení podle oddílu V. úmluvy a že (článek V.) spory o závazcích těch budou rozhodovati soudy příslušné podle zákonných předpisů o příslušnosti soudní. Pro toto rozhodování byly vydány zvláštní předpisy ve čl. II. až IV., VI. a VII. upravující věc po stránce hmotného práva. V zásadě bylo stanoveno, že pohledávky takové zanikají; výjimka stanovena byla v čl. II. 1 a 2 u hypotečních dluhů, o jaký jde ve sporu. U nich stanoveno bylo poměrné uspokojení podle toho, bylo-li u té neb oné strany anebo bylo-li u obou stran opoždění přihlášky omluvitelné. Šlo však jen o dluhy dosud existentní, ne o dluhy zaniklé zaplacením. Žalobce nepřávnem z těchto odstavců a jmenovitě také ještě z odstavce 3 dovozuje, jako by měl nárok na vrácení toho, co jeho předchůdce na dluh nad stanovenou míru zaplatil. Z uvedených ustanovení nelze nijak usouditi, že jimi měly býti dotčeny platy zatím již konané, jmenovitě nelze tak usouditi z dalšího ustanovení, že dlužník nemusí platiti dodatečně úroky nezaplacené do dne účinnosti tohoto dodatečného zápisu; naopak tato výjimka stanoví, že nesmí požadovati zpět úroky, které již byl zaplatil, z čehož je viděti, že tato dodatečná úmluva přihlíží ke konaným platům a je respektuje, třebaže snad platy byly konány přes zákaz, jenž byl obsažen v § 46 úmluvy čís. 60/29. Hned ze samého úvodu onoho třetího zápisu je viděti, že snahou bylo předejiti i pochybnostem, které vznikají z úmluvy původní a doplniti tuto úmluvu. Stačí proto skutečnost, že v zápise tom není ustanovení účinku placení na takové pohledávky, kde k přihlášce — třeba bez zavinění stran — nedošlo, a bylo by to zajiště musilo býti zvlášť vyjádřeno, kdyby také tyto platy bez obmyslnosti věřitelem přijaté měly býti jako indebitum vráceny dlužníku, který přec platil na skutečný a nezaniklý dluh. Z pouhé skutečnosti, že upra-

veny byly nezlikvidované nároky pro budoucnost a že dlužník byl sprostěn placení zadrželých úroků, nelze to usuzovati. Podle toho není tedy žalobní prosba o vrácení placených částek opodstatněna, aniž třeba řešiti otázku, bylo-li opoždění přihlášky nebo její nepodání na straně žalobceva předchůdce omluvitelné.

Čís. 13089.

Nejde-li o exekuci komisionářova věřitele na pohledávku komisionáře za zboží třetí osobě prodané, nýbrž, je-li předmětem exekuce hotovost komisionářem za zboží stržená a jím již přijatá, jež jest v době výkonu exekuce ještě v jeho moci, nemá komitent právo činící exekuci nepřípustnou, ledaže by komisionář prodáv odevzdané zboží a přijav za ně peníze, jednal v mezích zjevné plné moci za komitenta.

(Rozh. ze dne 7. prosince 1933, Rv I 1069/32.)

V exekuci, vedené žalovanými proti Ottu K-ovi, byla zabavena hotovost 2.100 Kč. Žalobou, o niž tu jde, domáhal se žalobce nepřípustnosti exekuce, tvrdě, že zabavená hotovost jest jeho vlastnictvím, ježto jde o výtěžek za věci, jež dal Ottu K-ovi do komise. Procesní soud první stolice uznal podle žaloby, odvolací soud žalobu zamítl. **Důvody:** Nelze přisvědčiti právnímu názoru prvního soudu, že zabavených 2.100 Kč jest vlastnictvím žalobcovým, ježto jde o výtěžek za věci, jež dlužník Otto K. převzal od žalobce do komise. Komitent nestává se, jak má za to první soud, podle čl. 360 obch. zák. a §§ 1086 a násl. obč. zák. vlastníkem výtěžku docíleného komisionářem za prodané věci, nýbrž má jen nárok, aby mu komisionář odevzdal přijaté peníze. Vlastníkem peněz stává se komitent teprve odevzdáním peněz. Ježto v souzeném případě výtěžek za prodané komisní zboží dosud nebyl žalobci odevzdán, nestal se žalobce jeho vlastníkem a, ježto jiné právo, činící exekuci nepřípustnou, nebylo uplatněno, bylo žalobu zamítnouti.

N e j v y š š í s o u d nevyhověl dovolání.

Důvody :

Ať se poměr povinného k žalobci posuzuje podle obchodního zákona (čl. 360 a násl.) nebo podle občanského zákoníka (§ 1086 nebo § 1002), v každém případě měl žalobce na kupní cenu, kterou exekut stržil prodejem zboží, jen nárok obligační, kdežto za vlastníka peněz z tržové ceny jest pokládati exekuta (sb. n. s. čís. 243). Neprávem dovolává se žalobce ustanovení čl. 368 druhý odstavec obch. zák., jehož zásada ovšem platí i v jiných případech zastoupení mimo komisionářství (sb. n. s. čís. 8587), neboť v souzeném případě nejde o pohledávku za zboží třetí osobě prodané a o zabavení, pokud se týče příkázání této pohledávky k vybrání, nýbrž předmětem vylučovací žaloby je hotovost, exekutem za zboží stržená, jím již přijatá, avšak v době výkonu exekuce ještě v jeho držení jsoucí. Otázka, zda komisionář nabývá držby nebo